

הלכות פסח סימן תעה תעט

תעה שלא לאכל אחר אכילת האפיקומן, וכו' ב' סעיפים:

א אחר אפיקומן (ב) אין לאכל (ג) שום דבר: הגה (ג) ולא יאכלנו (ד) בשני מקומות, (ה) דלא צריך מאלו הפסוק בשנה דאסור לאכלו משום דהוי בשני מקומות (טו): **ב** ימי שישן (ו) בתוך הסעודה והקיץ, (ז) אינו חוזר לאכל. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה, (ח) חוזרים ואוכלים; נדרמו כלם ונעורו, לא יאכלו; (ט) *נתגמגמו כלם, יאכלו: הגה וכל זה אינו אלא שישנו לאחר שהתחילו לאכל האפיקומן, (י) אבל שנה (י) קדם לזה (יא) לא הוי הפסק (טו) ורבינו ירוחם):

א מטנה פסחים ק"ט
וכמפורש לה שם
בבבא שמתהל ויבי
יתנו וילשנה אמא
דב יהודה אסר
קמיאל ב משנה שם
[ק"ט] ורבי יוסי
וכאשר רבבים עטרי
ח ורבי יוסי אסיפא
קמי יהודה ברוך לעגן
משה משבא ורבי
שם
א משנה פסחים ל"ז
ב עתהו לעיל סימן
תעט ע"פ ב ג משנה
ק"ז

תעט ברפת המזון על כוס שלישי, וכו' סעיף אחר:

א אחר כך (ב) מוזגין לו כוס שלישי, (ג) ומברך עליו ברפת המזון ובורא פרי הגפן (ג) ושותהו בהסבה, (ד) יולא יברך אחריו, (ה) *יולא ישקה (ט) יין בינו לכוס רביעי: הגה (ו) מיהו, מביום

באר היטב

תפא, וכ"מ בט"ו סימן תעט סי"ב וכן עקר, דלא כמ"א שקטב בפשיטות: וכמו שאסור לאכל בן אסור לשמות, ואין זה הסקמת הפוסקים, ח"י: (ג) בשני. אפלו בחרר א' לא יאכלנו בשני שלחנות: ודוקא באפיקומן שהוא זכר לאכילת פסח, אבל שאר הסעודה מותר לאכל בשני מקומות, מ"א: (ג) קדם לזה. אפלו בתוך האכילה אין בקו פלוס, ד"מ, דלא כפתי"ל: (ב) מוזגין. וצריך שישקה ויברכה אם אין הכוס נקי, עח"י: (ג) יין. ה"ה

משנה ברורה

הכוס שלישי בטענות, נחשב זה הכוס לכוס שלישי. ואף שאסור הוא שלא אכיל פסח, שהקדים לזה הכוס של הלל שהוא ראוי להיות (ט"ו) אחריו, אין הסדר מעכב. ודע, דלפי מה דנהגין בכל השנה לברך ברפת המזון בלא כוס, גם בזה יאכל האפיקומן בלא כוס: **א** (א) אין לאכל. כ"י (ב) שלא יעברו מפיו טעם מצה של אפיקומן, שהוא מצוה, על ידי טעם אותו מאכל. וברע"ב אם אכל אחריו שום דבר, (ג) יחזיר ויאכל (ג) פזית מצה שמורה לשם אפיקומן: (ב) שום דבר. ולענין שתה (ג) נחלקו הפוסקים, ויש להתמיר במשקה המשפיר, ולכתחילה נכון להזיר מכל משקה חוץ ממים וכהאי פוגא, כמו שכתבאר לקמן בסימן אכל שאר הסעודה לית לו בה: (ד) בשני מקומות. והוא הדין בחרר אחר, מקצתו בשלחן זה ומקצתו בשלחן אחר, דהוי בשני מקומות: והטעם, שאפיקומן זכר לפסח, ופסח אינו נאכל בשני מקומות, לפי שאמר "בבית אחד לאכל" (ה) דלא צריך. מביא ראיה שבם בעצה מחמירין בשני מקומות כמו בפסח: **ב** (ו) בתוך הסעודה. עין ברב"ר ה"מ"א בהג"ה: (ז) אינו חוזר לאכל. דהשנה תשובה הפסק, וצ"ע איהו וכן באוכל בשני מקומות: (ח) חוזרים ואוכלים. דכיון שיתר בני החבורה היו נעורים, לא תשיב הפסק אפלו לגבי הישנים: (ט) נתגמגמו. ה"ה שלא נשקע בשנה בלי האי, ואם שואלים אותו היכן הנחת פלי זה, וכשפזפזין לו ונפתחו בפנים פלוגי נכר ואומר הן או לאו, זהו קרוי מתגמגם: (י) אבל שנה קדם לזה. דהיינו בתוך האכילה: (יא) לא הוי נכ"ו. רוצה לומר, דלא חישבין להפסק זו בין שאינו בתוך האפיקומן. ולענין אם צריך לברך 'המוציא' עוד הפעם משום השנה, עין לעיל בסימן קצת סעיף ו ובמשנה ברורה שם:

א (א) מוזגין לו כוס שלישי. וצריך תדחה (ב) ושטיפה (ג) אם אינו נקי. ואף מי שאינו נזהר בכל השנה לראות אם הוא נקי, מכל מקום בזה הלילה יחזיר משום היזר מצוה: (ב) ומברך עליו (ג) ברפת המזון. אפלו אם מברך ביחודי. ואפלו למאן דאמר בעלמא דברפת המזון אינה טעונה כוס, מפל מקום הואיל שתקנו חכמים לשמות ארבעה בוסות בלילה זה, יש לעשות מצוה בכל בוס וכוס, להבי סומכין פוס שלישי לברפת המזון (ג) [גמרא]: (ג) ושותהו בהסבה. ואם שקה בלא הסבה אם יחזיר וישקה, עין לעיל בסימן העב סעיף ז ובהג"ה: (ד) ולא יברך אחריו. אפלו שחה כל הרביעית, דסומך על ברכה אחרונה שמברך על כוס רביעי: (ה) ולא ישקה יין. ש"מ (ג) ישפך וישן ולא יזכר את ההלל. ויש שכתבו הטעם, (ג) מפני שהוא נראה כמסוּף על הכוסות. וכתבו האחרונים, דלא ידוקא יין, הוא הדין שאר משקין המשפיר, מיהו, אם אינו משפך מותר, והוא שלא היה חמיר מדינה, (ד) דאם היה חמיר מדינה יש להתמיר ולהש לטעם השני, דנראה כמסוּף על הכוסות: (ו) מיהו, מפוס שלישי וכו'. דלטעמא קמא משום שכוחו, (ב) בודאי לא שף, שפרי אינו שוקה יותר מארבעה

שער הציון

(טו) ביחודי פ"ש ט"א"ש, והוא בחקיעוקב: (ב) ובמ"ם ושארי פוסקים: (ג) אלהי רבה, עין שם שהוכיח בן, דלא בחקיעוקב: (ג) עין ד"ף ובצ"ל המאור ומלחמות ומהר"ם הלאה [נטו] סימן תפא. ופלא על הפרימגדים שכתב ומהר"ף לא מוכח רק דאסור בתר ד' בוסות, והמעיין שם יראה דאינו כן: (ב) אחרונים: (ג) מירושלמי: (ג) נשפ"ם ושארי פוסקים: (ד) בגני"שע בסימן תעג (א) מוכח סגנון אברהם בסימן תעב סעיף קטן ז דאם היה דעתו בשעת ברפת היין לפטר שאר מיני משקים אס"פ אינו צריך לברך עליהן, בזה לא אמרנו דמתו פמוסין על הכוסות, וכן כתב מהר"י שם, וכן משמע מפרי ת"ש בסימן תפא דבבבא מדינה יש לחש משום מוסר על הכוסות: (כ) הג"א:

הלבנות פסח סימן תעה תעט

ביאורים ומוספים

כתרשים בבית הבר, שאו יש בו טעם גדול] ויש אומרים גם לאקריץ, מותר לשתותם אחר האפיקומן, משום שאינם מבטלים את טעם המצה, ונחשבים כמים בלבד.

[משנ"ב ס"ק ד]

לפי שניאמר "בבית אחד נאכל" 66.

6) ואף אם אכל אפיקומן פחות מכזית, כתב השו"ע הרב (סי' תעט ס"ח) שאסור לאכול עוד אפיקומן במקום אחר, לפי שאינו נאכל בשני מקומות.

[משנ"ב ס"ק יא]

ולענין אם צריך לברך 'המוציא' עוד הפעם מים השנה, עין לעיל בסימן קצ"ח וקמ"ג בירכה שם 10.

7) ולענין הניעור משנתו אם צריך לברך ברכות התורה, כתב לעיל (סי' נו ס"ק כג) שאם התנמנם במישוב על אצילו ידיו אפילו בלילה נחשב לשנת עראי.

ולגבי איסור שינה כשהוא לבוש בתפילין באופן שיושב ומניח ראשו בין ברכיו, כתב לעיל (סי' מד ס"ק ד) שיש אומרים שאין לה שיעור. ויש אומרים ששיעורה הוא כדי הילוך מאה אמה שהוא חלק אחד מסי' חלקים בשעה. אכן לגבי שינה חוץ לסיבה כתב לקמן (סי' תרלט ס"ק יא) שפחות משיעור הילוך מאה אמה אינו נחשב אפילו לשנת עראי.

סימן תעט

ברכת המזון על פוס שלישי

[משנ"ב ס"ק א]

צריך לברך ושיטפה 1) אם אינו נקי.

1) היינו הדחה בתוך הכוס ושיטפה מחוץ לכוס, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' קפ"ג ס"א) לענין כוס של ברכת המזון, והוסיף במשנ"ב שם (ס"ק א) ובשיטפה שם (ס"ק א) שגם קינוח במפה מבפנים ומבחוץ עד שהכוס נקיה נחשב כשיטפה והדחה.

2) וכן כתב לעיל (סי' תע"ג ס"ק סח) לגבי הכוס השניה שבסבתם אינה צריכה הדחה, משום שכבר שטפו את הכוס בתחילה לצורך הקידוש, ולפיכך על פי רוב נשארה הכוס נקיה.

ואף ששירי היין שבכוס הב' שירי מצוה, יש דעות שבאופן זה חשובה הכוס כנקיה, מ"מ כאן כתב שצריכה הכוס שטיפה, וביאר הגר"שז אויערבך (שולחן שלמה סי' רע"א ס"ק יז) שדושישים שמא יש בה שירי פת מהסעודה שאכל בין הכוס השניה לשלישית [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רע"א ס"ק מו)], וגם באופן שהכוס נקיה ולא נשארו בה שירי מאכל מהסעודה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' קפ"ג ס"ק ג) לגבי כוס של ברכת המזון, שמי"מ טוב לשטוף אותה, אם לא שהכוס נקיה וצחה. והנהיגם כדעת הוה"ר, כתב הכף החיים (ס"ק א) שלעולם משטפו ודיחו את הכוס של ברכת המזון.

ושיטפה זו של הכוס, דעת הגר"שז האונ"ר (מבית לוי ח"ג עמ' לד) שצריך לעשותה בכוסות של כל המסובים.

המשך במילואים עמוד 37

סימן תעה

שלא לאכל אחר אכילת האפיקומן

[משנ"ב ס"ק א]

כדי שלא יצטרך מפיו טעם מצה של אפיקומן (וכו', יחזר ויאכל) 2) בנית מצה שמורה לשם אפיקומן 3).

1) ואף אם בלע את מצת האפיקומן מבלי ללעוס אותה, דעת הגר"שז אויערבך (הליכות שלמה פ"ט ס"ק ק"א, וחי' למ"ט פסחים ק"ט, ב) שכשם שמבואר בשו"ע לעיל (סי' תעה ס"ג) שבריעבד אם בלע מצה מבלי ללעוס אותה יצא ידי חובה, כך גם אם בלע את מצת האפיקומן יצא, ואף שבאופן זה אין טעם מצה בפיו, מ"מ אסור לו לאכול אחרי האפיקומן מאכל אחר, כיון שמקצת טעם נשאר בפיה גם כשאינו לועס.

2) ומו שסיים לאכול אפיקומן, ותוך כדי דיבור רצונו להתחרט שלא תעלה אכילה זו לאכילת אפיקומן כדי שיוכל להמשיך בסעודתו, הסתפק הגר"שז אויערבך (ששי"ב פ"ט הע' לד ובמילואים שם, הליכות שלמה שם סנייה) האם לאחר המעשה אפשר לחזור בו מהכוונה לעשיית מצוה, או שכבר יצא ידי חובת המצוה ושוב אינו יכול לחזור ולהתחייב בה שנית, ובשיח הלכה (ה"ב סי' מו אות טו) כתב, שהגר"שז אויערבך צידד שיכול לחזור בו מהלכות הכוונה של המצוה כשם שיכול לחזור בו מהלכות של קנין.

3) ואף שכתב לעיל (סי' תע"ב ס"ק כב) שאם שכח לאכול אפיקומן בהסיבה לא יחזור לאוכלו בהסיבה, כיון שאסור לאכול שתי פעמים אפיקומן, ביאר בשו"ע מנחת יצחק (חי' סי' מו) שהוא דין התלוי במחלוקת הפוסקים אם אפיקומן צריך הסיבה, ואף שלהלכה מחמירים בזה לכתחילה, אין זה מעיקר הדין, כיון שדעת הסוברים שאין צורך הסיבה נראית יותר, ולכן מי שקשה לו אינו צריך לחזור לאוכלו. אמנם, לגבי הדין שאין לטעום שום מאכל אחרי אכילת האפיקומן, אין מחלוקת שלכתחילה אין טועמים אחריו כלום, ומ"מ בדיעבד אם טעם יצא, ולכן כתב (בא"ן) שאם טעם אחריו החמירו שיחזור ויאכל אפיקומן, כדי לקיים את עיקר הדין לכתחילה.

ומה שכתב לעיל (סי' תע"ג ס"ק יב) שבדיעבד אם אכל דברים אחרים אחר האפיקומן יצא ידי חובה ולא יחזור ויאכל אפיקומן, ביאר הא"ר (סי' תע"ג ס"ק ג) שכאן מדובר שעוד לא בירך ברכת המזון, ולכן יחזור ויאכל אפיקומן.

[משנ"ב ס"ק ב]

יש לנתקמיר במשקה הקשירה (וכו', חוץ ממים וקבאי גנאי, כמו שכתבנו לקמן בסימן חפ"א במשנה בירכה סעיף קט"ו 5).

4) ואם חל יום טוב ראשון של פסח במוצאי שבת, ולאחר אכילת האפיקומן נזכר שעדיין לא הבדיל, דעת הגר"שז אויערבך (ששי"ב פ"ט הע' מ"ב) שיבדיל על סוס ברכת המזון ולא על כוס יין נוספת, שבין שאסור לאכול ולשתות אחר האפיקומן, הרי זה נראה כמזיף על הכוסות.

5) ושם כתב בשם האחרונים, שמים שיש בהם טעם קלוש בלבד, כגון תה, או אינגבע"ר וואסע"ר, או עפ"ל טראנק [כשאין התפוחים

מילואים הלכות פסח סימן תעו תעו המשך מעמוד קודם

אויערברך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא אות טו) שאף שנהגו לחשוב כאמצע הזמן שבין השקיעה להנץ החמה, ובדומה לחישוב של חצות היום, מימי יש לתמונה על כך, שהרי ראוי לחשוב כאמצע הזמן שבין השקיעה לעלות השחר שאז מתחיל היום. ובשרת מנחת שלמה (מהדרה קמא שם) כתוב לחשב מצאת הכוכבים ועד עלות השחר. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח הלכות חג בחג העי' קסח) להחמיר לחשב מצאת הכוכבים עד עלות השחר. ודעת הגרי"ג קרליץ (חו"ט שני פסח פ"ו סי' כח) שביין שיעקר זמן חצות היום מפורש בגמרא (פסחים ע"ד, א) שהוא כשהחמה עומדת בראש כל אדם ואינה נוטה למזרח או למערב, אם כן זמן חצות הלילה הוא י"ב שעות בדיוק לאחר מכן, ואינו תלוי בחישוב שעות היום או הלילה.

וח"י סי' לו) שאינו צריך להזהר בזה, שהרי כבר יצא ידי חובת אכילת אפיקומן באכילה שבטעודה, וכמו שכתב השר"ע (סי' ב) לענין מי שלאחר שבירך 'בורא פרי הגפן' על כוס ברכת המזון נזכר שלא אכל אפיקומן, שראוי הוא לטמון על המצה השמורה שאכל בטעודה, וכיון שלכתחילה אין לאכול שוב דבר לאחר אכילת האפיקומן, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט שם) שצריך הוא לאכול מצה בסוף טעודתו לשם אפיקומן.

במה"ל ד"ה ויהא

דל"צ"ת נ"י א"ע"נ ב"ן ע"ז"ה ד"פ"ת מ"ן ה"ת"נה א"י"ו נ"א"ל א"ל"א ע"ד ת"צ"ת, הוא הדין מ"צ"ה ד"א"ת"ק"ש ל"פ"ס"ח⁹.

9) ולענין האופן שבו יש לחשב את זמן חצות הלילה, כתב הגר"שו

הלכות פסח סימן תעו תעו המשך מעמוד 176

[משנ"ב סי' ב]

ומכ"כ ע"ל³ (ב"ר"ת המזון) וכו', ל"ה"י סו"מ"כ"ן כ"ס ש"ל"י"ש ל"ב"ר"ת ה"מ"ז"ו⁵.

3) ולענין אם צריך להגביה את הכוס טפח כדין המזון [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' קפג סי' ד)], כתב הקצות השלחן (סי' מו ברה"ש סי' כ) שיש להסתפק בזה, כיון שלגבי הגבהת הכוס ביאר המשגיב שם (סי' טז) שהיא כדי שתהיה נראית הכוס לכל המטובים ויסתכלו בה, ובכוס השלישית של ברכת המזון כיון שלכל אחד מהמטובים יש כוס לפניו, מסתכלים הם על הכוס שלהם.

אכן לאחז את הכוס בידו, דעת הגר"ש האונר (מבית לוי ח"ג עמ' אג) שאף בכוס ברכת המזון שבליל הסדר, צריכים כל המטובים לארחו בשעת הברכה.

וכשמברך, כתב הטור לקמן (סי' תפ) שיברך כשהוא יושב ובלא הסיבה, וביאר הבי' שטעמו הוא מפני שצריך לברך באימה וראת, וכן כתב השר"ע לעיל (סי' קפג סי' ט) שלא יסב בברכת המזון כיון שהוא דרך גאון, והוסיף הרמ"א (שם), שהוא הדין שכל המטובים לא ישבו בקלות ראש אלא באימה, ומימי המברך בהסיבה יצא.

4) ומוסיף בברכתו 'יעלה ויבוא', ואם שכח להזכיר, כתב השר"ע לעיל (סי' קפח סי' ז) שאם נזכר קודם ברכת 'הטוב והמטיב' יאמר ברכת 'אשר נתן ימים טובים וכו', אבל אם נזכר לאחר שהתחיל ברכת 'הטוב והמטיב', צריך לחזור לתחילת ברכת המזון.

ואם לאחר ששתה את הכוס מנח ששכח 'יעלה ויבוא', כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' מא אות ב) שכשחזר ומברך ברכת המזון אינו חוזר ומברך על הכוס, משום שאין עיקרה של הכוס השלישית מדין ברכת המזון, אלא שהסמיכו אותה לכתחילה לברכת המזון, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 27). וכשיין זה כתב במשגיב לעיל (סי' תעו סי' יז) לענין מי ששכח לאכול אפיקומן ובירך ברכת המזון, שאחרי שחזר ואוכל אפיקומן אינו צריך כוס כשמברך ברכת המזון, כיון שגם בכל השנה אנו נוהגים לברך ברכת המזון שלא על הכוס. מאידך, דעת הגר"שו אויערברך (הלכות שלמה פסח פי"ט סי' ט) שבשכח 'יעלה ויבוא' חזר ומברך ברכת המזון על

הכוס, וכן מברך 'בורא פרי הגפן' קודם השתייה, שמאחר שצריך לחזור ולברך לא נחשבת ברכת המזון הראשונה שבירך כברכה כתיקונה, ולכן גם שתיית הכוס נחשבת כשעות, ומה שחזר ומברך ברכת 'בורא פרי הגפן' הוא משום שברכת המזון שבירך נחשבת סילוק והפסק לברכת היין.

5) ואם אינו מברך ברכת המזון, כגון מי שאסור לו לאכול מצה או שהקיא את מה שאכל או שכבר עבר שיעור עיכול וכדו', דעת הגר"שו אויערברך (הלכות שלמה שם סי' ב) שמימי צריך לאכול משדו ויברך עליו ברכת 'מעין שלש' או אפילו ברכת 'בורא נפשות', כדי שישתה את הכוס השלישית על ברכה שלאחר המזון כתקנת חז"ל.

[משנ"ב סי' ד]

ד"ס"ק"ף ע"ל ב"ר"ת א"ת"ר"ו"ה ש"ק"ב"ך ע"ל ב"ס ר"ב"ע"י⁶.

6) ואף אם יסיח דעתו ביניהן, ביאר לעיל (סי' תעו סי' ג) שאין היסח הדעת מחייב לברך מיד ברכה אחרונה, היכול להמתין עד אחרי שישתה את כל הכוסות, ובכרכה אחרונה שעל הכוס הרביעית יפטור את כל הכוסות.

[משנ"ב סי' ה]

ל"א י"ג"מ א"ת ה"ל"ל"ז וכו', מ"ה"ו, א"ס א"י"ו ק"ש"ב"ר מ"ת"ר⁶.

7) ואף אם כבר אמר הלל, כתב לקמן (סי' תפא סי' א) לענין איסור שתיית יין לאחר הכוס הרביעית, שהוששים שמא יתבטל מהמצוה לספר ביציאת מצרים כל הלילה כל זמן שלא תחטפנו שינה.

8) אמנם, לעיל (סי' תעו סי' ב) לענין שתייה לאחר אכילת אפיקומן, כתב שלכתחילה נכון להזהר שלא לשותות שום משקה חוץ ממים. ולענין שתייה לאחר הכוס הרביעית, כתב לקמן (סי' תפא סי' א) טעם נוסף, כדי שלא יתבטל טעם המצה מפיו על ידי השתייה, וכתב שלכתחילה יש להחמיר אף כטעם זה, ולכן לא ישתה כל משקה שמבטל טעם מצה, ורק במקום צורך גדול יש להתיר לשותות שאר משקים שאינם משכרים.

הלכות פסח סימן תע"ב תפ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

לא קנה בנדתו לשנות יקרה וכו', בבאר הגולה מה שכתבנו בנה"ק.

9) וכן באופן שהתחיל לומר לא לנו, כתב בביה"ל לעיל (סי' תע"ב סי' ר"ה אין) שלדעת המג"א נחשב כגמלך מלשות.

10) שם תמה על המג"א, שכיון ששונה משיירי כוס ששתה ממנה מרדע שיחשב כמוסיף על הכוסות, ואף שצריך הוא לברך מחדש על השתיה כיון שכבר הסיח דעתו מלשות, מי"מ הרי זו אותה כוס שממנה שתה את הכוס השלישית, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ז]

לא ישתנו כלו, שלא ישתפרו.

11) אכן בשונה מכוס רגילה, כתב לעיל (סי' תע"ב ס"ק ל) שלכתחילה מצוה לשנות את כל הכוס, ובדיעבד די בשתיית רובה, ולכן כתב שם (סי' לג) שאם אין בדעתו לשנות הרבה יין, לא יקח כוס גדולה אלא רק כוס שמחזיקה רביעית וישתה את רובה.

[משנ"ב ס"ק ט]

והקא לענין ט"ל מ"רי"ט וכו', כמו שהם מקיימים בארבע פוסקות וכו', אלא יאכל האפיקומן בקום שפומן וקדרך ש"ט וכו', לבית אהרן ולתפוש אסר זמון וכו', כדי שיהא לו זמן שלם לברכת הקומן.

12) ובעת אמירת ההלל, כתב הרמ"א לעיל (סי' תכ"ב ס"ד) שכשגומרים את ההלל לא יפסיק, וביאר המשנ"ב שב (סי' כ"ב) שאפילו בין הפרקים אסור. ואף שבהלל זה אינו מברך לקרוא את ההלל, כתב בביה"ל שם (ד"ה אבל בענין) לענין מי שאומר את ההלל ביחיד, שגם לפי השיטות שאין מברכים בראש החדש לקרוא את ההלל מי"מ אסור להפסיק בו, ואינו דומה למי שקורא בספר תהלים שיכול להפסיק, כיון שבאן הקריאה חשובה יותר שהיא מדין פרסומי ניסא.

13) ובטעם הדבר שחייבות הן בארבע הכוסות ובכל המצוות הנהוגות בלילה הזה, אף על פי שהן מצוות עשה שהומן גרמא, כתב לעיל (סי' תע"ב ס"ק מ"ד) שהוא משום שגם הן היו באורו הנס.

14) כמו שביאר בשע"צ לקמן (סי' תפ"ד ס"ק ד) שאין קפידא לאכול את הסעודה בשני מקומות, אלא שאת אכילת האפיקומן לא יחלק לשני מקומות.

15) וכשאומר את ההלל יחיד, כתב הערוך השלחן (סי' ג) שאת הפסוק 'הודו וגו' לא יאמר ארבע פעמים, אלא יאמרנו פעם אחת כסדר הפסוקים.

16) ואם כל אחד אוכל מהאוכל שלו ומקפידים שאין אחד אוכל מחבירו, דעת הגרי"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות להגר"מ גרוס, סי' ע"א) שאין מצטרפים לזימן.

וכן אם בין המזמנים יש אדם המקפיד לאכול רק ממצות עבודת יד וחבירו אוכל גם ממצות מסנה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ק"ז שאלה ג) שזימן מי שאוכל משניהן ולא מי שמקפיד שלא לאכול מפת חבירו, כיון שאף באופן שאחר אינו אוכל ממזון חבירו מחמת סיבות חולי וכדו' כתב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (אחרון סי' ה) שלא זמן. דעת הגרי"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות שם אות ד) שאף שאינם מחמירים כן מן הדין אלא רק בדרך הומרא, מי"מ לכתחילה לא יזמנו יחד.

[משנ"ב ס"ק יא]

והקתרים צ"ע אהר"י.

17) וסדר האמירה, כתב לעיל (סי' תכ"ב ס"ק כ) לענין אמירת הלל בציבור, שהשי"ץ אומר 'הודו לה' וגו' והקהל חוזרים אחריו ואומרים 'הודו וגו', והשי"ץ אומר 'יאמר נא' וגו' והקהל עונים 'הודו וגו' וכן הלאה. הדוסיף, שאף ששומעים הציבור מהשי"ץ את הפסוקים 'יאמר נא' וגו' ו'יאמר נא' וגו' ויכולים לצאת ידי חובתם מדין 'שומע כענה', מי"מ טוב שאף הקהל יאמרו בנחת את הפסוקים לאחר שאומרים 'הודו', כי לפעמים השי"ץ אינו מכין להוציאם, וסיים שם שכן נהגים.

ובטעם הדבר שצריך לומר 'הודו' בדרך זו, כתב בשע"צ שם (סי' יז) שכיון שהוא דרך שירה צריך שיענו אחרים אחר השי"ץ, בדרך שהיה בשירת הים, ולכן ב'הודו' שבהלל הגדול אין אומרים בדרך זו.

[שע"צ ס"ק יג]

ל"ן שם הטעם.

18) שם כתב שהטעם שאין לתת לקטן לומר פסוק 'הודו' אף על פי שהגדול ענה אחריו איתו פסוק עצמו, הוא מפני שאמרו בגמרא (סוכה לח, א) תבוא מארה למי שאשתו ובניו מוקרין אותה, והיינו שמבזה את בוראו ששולח שלוחים שאינם חייבים בתפילתו, והיינו דוקא בתחילת פרק כמו 'הודו וגו', אבל 'אנא' וגו' שאינו תחילת פרק אין זה ביוז, וביאר השו"ע הרב (סי' שדוקא בתחילת פרק נראה כאילו שולח את הקטן שיוציאו ידי חובה זה הרי לא שייך באמצע הפרק, ולכן כיון שב'אנא' הרי עונה אחריו מה שהקטן אומר, יכול לתת לקטן לאומר.

[משנ"ב ס"ק יג]

אף אם יש לו ארבע.

19) שבכל ימות השנה כתב השו"ע לעיל (סי' ר"א ט"א) שהאורח מברך כדי שיברך לבעל הבית, אבל בליל הסדר שבעל הבית נקרא טוב עין, הוא קודם לאורח.

סימן תפ

סדר כוס רביעי

[משנ"ב ס"ק א]

מתחיל לא לנו וכו', ואומרים ההלל מ'ש"ב וכו', מפני שמישיב הוא דרך תפלה ומתורה.

1) מבואר שזמן מוגת הכוס הרביעית הוא קודם אמירת 'לא לנו', ולפי המנהג שהביא הרמ"א להלן שאומרים 'שפוך חמתך' קודם לא לנו, כתב הקצושי"ע (סי' ק"ט ס"ט) שיש למוזג את הכוס קודם 'שפוך חמתך'. מאידך, החיי ארם (כלל קל הסדר בקצרה ס"ו) כתב שימוזג כוס זו לאחר אמירת 'שפוך חמתך'.

ולענין שטיפת הכוס והדחתה לפני המזיגה, כתב לעיל (סי' תע"ג ס"ק סח) לענין מוגת הכוס השניה, שאין צריך לשוטפה, משום ששטף אותה קודם הכוס הראשונה, וכן כאן הרי שטף אותה קודם מוגת הכוס השלישית, כמו שכתב לעיל (סי' תע"ט ס"ק א), וראה מה שכתבנו שם.

2) ואופן קריאת ההלל, כתב הכף החיים (סי' ג) שיקראו בקול נעים, וכמו שכתב השו"ע לקמן (סי' תפ"ו ס"ד) שקורא את ההלל בנעימה, וכתב שמקור הדין הוא ממדרש שיר השירים (רבה פרשה ב' אות ז), שדרשו על הפסוק 'השמיעני את קולך' - זו קריאת ההלל בנעים.

ובשעה שקורא את ההלל, כתב השבלי הלקט (הובא בב"י סוף המשך במילואים עמוד 38

הלכות פסח סימן תעט תפ

פסח באר הגולה

שלישי (ג) יכול לשתות (ז) פמה פסמים, והפל מחשב שתיה אחת אף-על-גב (ח) דהפסיק ביניהם (מהרי"ל ומהרי"י והש"כ): 'מזנה לחור (ט) אחר זמון: הגה (ד) והגדול שבבן (י) אומר 'הודו' ו'אנא' (יא) והאחרים עוזין אחריו (כל בו), והגדול יכול (יב) לתן לקטן רשות (מהרי"ל). ויכול לצרף לזמן לענן הלל אף-על-גב שלא אכל עסקם, ונהגו (ה) (יג) שבעלי-הבית מקרין ברפת המזון בלילה-פסח, שנאמר 'טוב עין הוא זכרף', והוא מקרי טוב עין, שנאמר 'כל דקפין ייתי זיכור' (כז):

תפ סדר פוס רביעי, ובו סעיף אחר:

א בוס רביעי (א) 'מתחיל' 'לא לנו' (ב) וגומר עליו (ב) את ההלל; ואינו אומר 'יהללוך', אלא אומר אחר גמר ההלל כהלל הגדול, שהוא מהודו לה' (ג) עד 'על נהרות' (ד) 'בבל', 'שהם כ"ו כי לעולם חסדו', ואחר-כך אומר 'נשמת כל חי' ו'ישמחו' (ד) עד 'מעולם ועד עולם אלה אל', (ה) (ו) 'ואו' 'יאמר

באר היטב

שאר משקח דמשפירין, אבל משקה שאינו משפר מפר לשתות, ט"ו: (ג) יכול, וס"מ לא ישתה כ"כ ששפר, ח"י: (ד) והגדול, ומהרי"ל כ"י: קטן לא יאמר הודו אבל אגא אומר, וינינו לכתחלה אבל אין קפידא כ"כ, דנשים מצטרפין לזה, עמ"א. ונשים חכמות ג"כ בהלל זה, עמ"י: (ה) שבעלי-הבית, אף אם ישלו אורח, עין סימן רא, ח"י: (ב) וגומר, נראה דמי שארע לו אבל ב"ט שלא נהג אבלתו קדם י"ט דגומר את הלל אע"פ שאין אומרים הלל בבית האבל, ח"י, ע"ש: (ג) בבל.

משנה ברורה

כוסות: (ו) ולטעמא דנראה כמזכירי נמי ליכא, שהרי אינו אלא כוס אחרת, ומכל מקום אם לא אחר ששתיה רב רביעית לא הנה בדעתו לשתות יותר (ז) ואחר-כך נמלך לשתות עוד, דעת מגן אברהם וחקי-עלוב, פ"ן שצריך לברך עליו מחדש מחוי כמזכירי על הכוסות, ועין לעיל בסימן חעב בבאור הלכה מה שכתבנו בזה (ט): (ז) פמה פסמים, ומכל מקום אם הפוס גדול הרבה יותר מדי לא ישתה עליו, שלא ישפירין (אחרונים): (ח) דהפסיק ביניהם, הוציא לומר, לאחר ששתיה רב רביעית בהחלה הפסיק הרבה יותר מפני אכילת פרס: (ט) אחר זמון, הספימו האחרונים, דהאי זמון אינו לענן ברפת-המזון, דבשכיל זה אינו מתקב להדר יותר מבשאר ימות השנה, והכא לענן הלל מיריב, שמצוה להדר לומר הלל בשלשה, כדי שיקרא אחר אומר לשנים 'הודו' והם יענו פסוק שאחר זה, ואותו שיקראוהו לזמן זה, לא יאכל ולא ישתה ולא יסע לברוך ברפת הזמן, אלא ישמע 'הודו' ויבנה עמם ויחוד לביחור, וגם בזה הסכימו, דאף שמצוה מן הטוב לומר הלל בשלשה גברים גדולים, ועל-כן אם יש בביתו על שלשון אחר גברא ברחיקא, בודאי מתקב לברך אותו לאמירת 'הודו', מפל מקום אין קפידא בל-כך, שזכור לצאת בנה באשרו ובניו (ואם בניו הם קטנים, עין לקמה), דהינו שהוא יאמר והם יענו, (ס) וזהו הדין שאשתו יכולה לומר 'הודו', שהרי גם נשים מקצבות (ט) בהלל זה כמו שהם מקצבות בארבע כוסות (ט), וכתב חוקי-עלוב, דלפי מה שנהגין לומר 'הודו' בנזון נשימת קול, יש לחש למאי דאמרין בגמרא: זמון נשי וענן גברי, פאש בנעתן, ואם הוציא לתור אחר זמון לברכת-המזון והוציא לילך לשכנו לברך שם, (י) לא יאכל האפייומן בביתו, דהא על-כרחי הוא צריך לאכל שם דבר-מה כדי להצטרף לברכת-המזון ואסור לאכל אחר האפייומן שום דבר, וגם האפייומן גופא אסור לחלק ולאכל בשני מקומות, והדלעיל בסימן תעח, אלא יאכל האפייומן במקום

שער הצינור

(1) דרכי-משה: (1) ט"ו ומגן אברהם וחקי-עלוב: (2) כגן-אברהם בשם התוספות: (3) לאפוקי הלל של כמות ועצרת, עין שם בתוספות: (4) ט"ו ומגן אברהם ושי"א: (5) (6) דבלאו הכי מבאר בבמה ספרים בשם הוהר הקדוש דמצוה להזמין אורח עני בתי, ובפרט בפסח שאומר כל אחר על דקפין ייתי זיכור' (7) כגן-אברהם בשם מהרי"ל, עין שם הטעם (8): (9) אחרונים לעיל בסימן תכב: (10) חוקי-עלוב ושי"א: (11) כגן-אברהם: (12) שאמר מקרי בבאור דבני ט"ו בסימן תפא, וכן פתח הגר"י: (13) עין כגן-אברהם וחקי-עלוב, ובאיה ספורים נדפס בהשלטון-ערוך, ובאיה פטובה הנה: (14) טור, וכן איתא בהל"ש וכן הקדים הבית, עין שם: (15) חוקי-עלוב, ועין בפרי-מגרים:

א טענה פסחים ק"י
ובכו שדוקק טרא"ש
שם ב ברנא שם
יגב הדין שם
ג כבי יתני שם
ובכו שכתב טור
קטו שם
שם גרש"ם
ד קרב הקרה שם

